

การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระดาษสาเชิงวิสาหกิจชุมชน

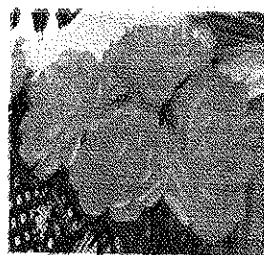
นงคราญ กาญจนประเสริฐ *

บทคัดย่อ

ในการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระดาษสาเชิงวิสาหกิจชุมชน มีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ คือ ต้องการทดลองทำกระดาษสาให้มีกลิ่นหอม การใช้วัสดุชนิดอื่นแทนปอสา การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย และการจำหน่ายด้วยวิธีต่าง ๆ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการทดลอง และกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มกระดาษสา ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ผลการศึกษาปรากฏว่า การทดลองทำกระดาษสาให้มีกลิ่นหอม สามารถกระทำได้หลายวิธี แต่วิธีที่เหมาะสมมากที่สุดคือ การอบด้วยความร้อนคล้ายการอบรำของไทย ส่วนวัสดุธรรมชาติชนิดอื่น ที่ใช้ผลิตกระดาษแทนปอสาได้ทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์ คือ ด่านกล้วย กล้วยแฝก และพืชที่มีเส้นใยอื่น ๆ กระดาษสานอกจากใช้ประโยชน์ในลักษณะเป็นแผ่นกระดาษแล้ว ยังนำมาประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ได้หลายชนิด เช่น กล้องใส่ของ ถุง กระเป๋าสตางค์ แฟ้ม การ์ด ดอกไม้ ฉาก กรอบรูป เชือก และสิ่งของอื่น ๆ ตามต้องการ สำหรับการจำหน่ายอาจติดต่อซื้อ ณ ที่ทำการกลุ่ม หรือโทรศัพท์ โทรสาร หรือการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปแสดงในงานที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น ทั้งในระดับ

ท้องถิ่นและระดับประเทศ รวมทั้ง การจำหน่ายและเผยแพร่ทางเว็บไซต์ <http://www.rip.ac.th/> สำหรับการดำเนินงานของกลุ่ม เนื่องจากมีกระบวนการผลิตครบวงจรตั้งแต่การปลูกปอสา การผลิตแผ่นกระดาษ การทำผลิตภัณฑ์ และการจัดจำหน่าย ผลงานมีความเจริญก้าวหน้าพัฒนาอย่างรวดเร็วจนเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป เช่น การผลิตงานที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน การมีผลงานที่นำไปจดสิทธิบัตร และการได้รับรางวัลชนะเลิศประเภทต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้กลุ่มกระดาษสาได้ทำการฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับประชาชนในท้องถิ่น นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป เพื่อขยายเครือข่ายให้กว้างขวางเพิ่มขึ้น รวมทั้ง เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพ และเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน จึงนับได้ว่าเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งมากกลุ่มหนึ่ง ทำให้ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ อยู่เสมอ และครั้งหลังสุด เป็น 1 ใน 8 ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ระดับประเทศ ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้ไปศึกษาดูงาน ณ ประเทศญี่ปุ่น

* รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาเกษตรศาสตร์

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันราชภัฏพิษณุโลก

Abstract

The purpose of this experimental study was to examine the development of Sa paper products as community enterprises in 4 aspects : adding fragrant to Sa paper, using other materials as substitutions of Sa hemp, development of more models of products, and marketing. The participant, of this study were a group of Sa paper producers of Tambon Banyang, Nakhon Thai District, Phitsanulok.

The results revealed that : (1) Adding fragrant to Sa paper could be done in several ways but the most suitable way was by baking. (2) The substitutions were banana vertiver grass and other fibrous plants. (3) Sa paper could be produced as boxes, bags, notebook, files cards, artificial flowers, board, picture frames, rope, and so on. (4) The products could be bought at the office of the group or through telephone, fax, the internet, or at the exhibitions at other places nationwide.

As the group concluded the complete cycle of the producing process, it was widely accepted that the product development improved quickly such as standardized products, the products with patents, and reward. This group also trained local people, students and interested people in order to expand the product network, create new jobs, and increase people's

income. Therefore, this group was considered a strong community and often received supports from other organizations. Recently, it was one of the eight national producers selected to have an education visit in Japan.

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ

4 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาทดลองใช้วิธีการและเทคนิคที่เหมาะสม ในการทำให้กระดาษสา มีกลิ่นหอมของดอกไม้ ด้วยการอบแห้ง หีบร่ำ หรือวิธีอื่น ๆ

2. เพื่อศึกษาทดลองใช้วัสดุธรรมชาติ ชนิดอื่น ผลิตกระดาษ หรือผสมกับปอสา ในอัตราส่วนที่เหมาะสม สำหรับพัฒนาให้กระดาษสา มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด

3. เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา ให้มีความหลากหลายเป็นที่นิยม และตรงกับความต้องการของตลาด

4. เพื่อทดลองจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์กระดาษสาในรูปแบบต่าง ๆ และการจัดจำหน่ายทางเว็บไซต์

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้หลายวิธีการผสมผสานบูรณาการร่วมกัน ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ เชิงทดลอง และการวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ รวมทั้ง การศึกษาคูณ การประชุมสัมมนา การประชุมกลุ่มย่อย การสำรวจความคิดเห็น และการสัมภาษณ์รายบุคคล

ผลการวิจัย

มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้ คือ

1. การทดลองทำให้กระดาศา มีกลิ่นหอม อาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การจุ่มกระดาศาลงในน้ำมันหอม การทาน้ำหอมลงบนกระดาศา การฉีดพ่นน้ำหอมลงบนกระดาศา การอบด้วยอุณหภูมิห้อง และการอบด้วยความร้อน สำหรับวิธีการที่เหมาะสมมากกว่าวิธีการอื่น ๆ คือ การอบด้วยความร้อน คล้ายการอบรำแบบไทย เพราะต้นทุนการผลิตต่ำ วิธีการไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน และกลิ่นหอมติดทนนาน
2. การทดลองใช้วัสดุธรรมชาติชนิดอื่นทดแทนปอสา พบว่า สามารถใช้วัสดุที่มีเส้นใยมากในท้องถิ่น ทำกระดาศาแทนการใช้ปอสาได้ ทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์ หรืออาจใช้ผสมกับปอสา ในอัตราส่วน ๒๐ - ๘๐ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ประโยชน์ลักษณะใด เพราะพืชแต่ละชนิดมีคุณสมบัติ และเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ปอจากต้นกล้วย ต้นแฟก ต้นข่า ต้นขมิ้น ต้นไพล ต้นกระทือ ต้นตะไคร้หอม ต้นเตยหอม เป็นต้น
3. การทดลองทำผลิตภัณฑ์ สามารถใช้กระดาศาทำผลิตภัณฑ์ได้หลายประเภท เช่น ประเภทกระดาศาย้อมสี การตกแต่งลวดลายด้วยใบไม้ดอกไม้ กล่องใส่ของ กระเป๋าส หรือถุงใส่ของ สมุด เอกสาร การ์ด ดอกไม้ประดิษฐ์ ฉากกรอบรูป และเชือก เป็นต้น ผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีหลายขนาดให้เลือกใช้ตามความเหมาะสม ตลอดจน สามารถสั่งทำตามรูปแบบที่ผู้ใช้องการ
4. ทดลองจัดจำหน่าย มีวิธีการจำหน่ายหลายรูปแบบ เช่น การติดต่อที่กลุ่มผลิตโดยตรง

ณ สถานที่ดำเนินการ หรือทางโทรศัพท์ โทรสาร การจำหน่ายตามงานเทศกาล หรืองานแสดงสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ งานที่ได้รับเชิญให้ไปสาธิต ไปแสดงนิทรรศการ ไปจัดจำหน่ายตามที่หน่วยงานราชการ หรือเอกชน รวมทั้ง การจำหน่ายผ่านตัวแทนห้างร้าน บริษัท และการจำหน่ายผ่านเว็บไซต์

5. การศึกษาดูงาน ร่วมประชุมฝึกอบรมสัมมนา กรรมการ และสมาชิกได้ไปศึกษาดูงานเพื่อเปิดโลกทัศน์ และฝึกอบรมสัมมนาเพิ่มความรู้ครบวงจร ทั้งด้านการผลิตปอสา การออกแบบผลิตภัณฑ์ การตลาด การจดสิทธิบัตร และการบริหารจัดการกลุ่ม

6. การเผยแพร่และการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนและผู้สนใจ ได้ดำเนินการจัดฝึกอบรม และสาธิตให้ความรู้เกี่ยวกับการทำกระดาศา การทำผลิตภัณฑ์จากกระดาศาให้กับประชาชน นักศึกษา นักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาในท้องถิ่น รวมทั้ง ผู้สนใจทั่วไป ตัวอย่างเช่น ขยายเครือข่ายสู่

-โรงเรียนบ้านเข็กใหญ่ โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ ทำผลิตภัณฑ์กระดาศาเป็นแผ่น, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ - ๖ ทำผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ

-โรงเรียนนครบางยางพิทยา โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ ทำแปลงเพาะชำกล้า ปอสา, นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ ทำกระดาศาและผลิตภัณฑ์

-ประชาชนตำบลบ้านแยง ตำบลห้วยเสือ ได้รับพันธุ์ปอสาจากกลุ่ม เพื่อนำไปปลูก

แล้วลอกเปลือกปอสาเข้ามาจำหน่ายคืนให้กับทางกลุ่ม

7. การได้รับรองมาตรฐานสินค้า และ ความเข้มแข็งของกลุ่ม เช่น ได้รับเครื่องหมายปลาตะเพียน เครื่องหมาย สมศ. รางวัลชนะเลิศภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือ รางวัล รองชนะเลิศ อันดับ 1 ด้านบรรจุภัณฑ์ดีเด่น ภาคเหนือ รางวัลชนะเลิศ อันดับ 3 ด้านผลิตภัณฑ์เส้นใยธรรมชาติจากกระดาษกล้วย ในงานวิจัยแห่งชาติ ได้รับคัดเลือกเป็น 1 ใน 18 ของกลุ่มสหกรณ์ที่ผลิตสินค้าดีเด่น ซึ่งจะได้รับการส่งเสริมจากสำนักนายกรัฐมนตรีให้เป็นสินค้านำร่อง ในการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดย่อม รวมทั้งเป็น 1 ใน 8 กลุ่ม ที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักนายกรัฐมนตรี ให้ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประเทศญี่ปุ่น

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมการปลูกปอสาในเชิงการค้า หรือเพื่ออุตสาหกรรม สำหรับทดแทนการนำเข้าปอสาจากต่างประเทศ
2. สร้างค่านิยมและส่งเสริมให้คนไทยใช้ผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยถือเป็นนโยบายของรัฐบาล ที่ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ควรให้ความร่วมมือสนับสนุน
3. ส่งเสริมให้ความรู้แก่ผู้ผลิต อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ด้าน เช่น การปลูกปอสา การลอกเปลือกปอสา การทำกระดาษสา การออกแบบผลิตภัณฑ์ การตลาด และการบริหารจัดการ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนากลุ่มกระดาษสา

1. ควรเน้นด้านคุณภาพ ฝีมือ ความประณีตในการผลิต
2. ฝึกอบรมผู้ผลิตรุ่นใหม่ ให้ครอบคลุมทุกด้านการผลิต
3. พัฒนาสถานที่ผลิต และกระบวนการผลิตให้เป็นสัดส่วน สวยงาม
4. เน้นการผลิต และการจัดการที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
5. พัฒนา ส่งเสริมให้เป็นจุดท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
6. ขยายผลสู่ชุมชนให้มากขึ้นเป็นวิสาหกิจชุมชน โดยมีกลุ่มกระดาษสาเป็นแกน
7. ขยายตลาดทุกระดับ ทั้งในท้องถิ่นในประเทศ และต่างประเทศ
8. พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายมากขึ้น มีความทันต่อสถานการณ์
9. สร้างความนิยมและศึกษาความต้องการของตลาดอยู่เสมอ

แนวทางพัฒนารัฐกิจชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง

1. รวมกลุ่มการดำเนินงานของกลุ่มกระดาษสา และกลุ่มอื่นๆ ที่มีในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มกองหญ้าคา กลุ่มเลี้ยงปลาและปลูกผักสวนครัว กลุ่มผู้ปลูกพืชสวน กลุ่มเลี้ยงสุกร กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์ และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ให้เป็นองค์กรขนาดใหญ่ โดยปรับเปลี่ยนการผลิต การดำเนินงาน การบริหารจัดการให้เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เพื่อใช้ทุน บุคลากร และทรัพยากรต่างๆ ร่วมกัน จะ

ช่วยให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็งและมีพลังอำนาจต่อ
รองกับกลุ่มอื่น ๆ ได้มากขึ้น

2. สร้างเครือข่าย และเป็นพันธมิตรกับ
กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับตำบล ระดับ
อำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงาน การบริหารจัดการ
การสนับสนุนและนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอื่นมา
ใช้ประโยชน์ในงานของกันและกัน พี่พาคช่วย
เหลือเกื้อกูล และร่วมมือกันด้านการตลาด จะส่ง
ผลให้เกิดเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ มีความเข้มแข็งทั้ง
ในระดับชุมชนและระดับประเทศ

3. สร้างร้านค้าในชุมชน ประสาน
ร่วมมือกับบริษัท ร้านค้า ตัวแทนจำหน่าย ทั้ง
ระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศ เพื่อให้มี
ตลาดประจำในการจำหน่ายสินค้า รวมทั้ง หา
ช่องทางการส่งออกต่างประเทศให้หลากหลาย
เพิ่มขึ้น

4. พัฒนาชุมชนให้เป็นจุดท่องเที่ยวเชิง
นิเวศน์ โดยใช้จุดเด่นที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นพื้น
ฐานในการดำเนินงานร่วมกัน เพราะมีลักษณะ
ภูมิประเทศที่สวยงาม สภาพแวดล้อมเป็นป่าเขา
น้ำตก อุทยานแห่งชาติ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม
ของคนในชุมชน และผลิตภัณฑ์กลุ่มต่างๆใน
ท้องถิ่นเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนา

